

فرید تەیفن ئەو پیاوێ هەموو قەرزەری

سەردار هەموو

فوتۆ: سەردار زەنگە

ئەم چاوپێکەوتنە بە هاوکاری کاک یونس گۆران ئەنجامدراوە.

تەلەفزیۆن نیو-شان درا، لیکۆلێنە وەمان دەست پێکرد، خۆم چووم بۆ کوردستان، ئەو هەموو برینداری چەکی کیمیاویم بینی کە لە نەخۆشخانەکان بوون، ئەو هەموو ئازارە گەلی کورد هەیبوو، لە ساڵی 1985-1986 ئەو یەکەم کەس بوو چەکی کیمیاوی داو بە عێراق.

*** تا لە تەلەفزیۆن چاوپێکەوتنەکی پەخش نەکرا، نەبوو بە قەزاییهەرچەندە لەسەریان نووسیبوو؟**

– نا هیچ قەزاییهەکی بوونی نەبوو، جگە لەوەی ئەمریکا کە گرتی، لە ئیتالیا هەلات چوو بۆ عێراق، بەلێ لەویو دەستی پێکرد و گرتا.

*** تاوانباری دیکە زۆر، لە کۆمپانیاکان، لە تاوانبارانی کوردستان، سەدان کەسی تاوانکارتر هەیە لە ئانرات، کەس لێیان ناپرسیت، بەمە چی دەلێن؟**

– مێژوییەکی هەیه پێویستە باش ئاگاداری بین، ئەویش ئەوێهە تاکو ئۆکتۆبەری 1985 مەوادێ کیمیاوی یاساغ نەبوو فرۆشتنی بە عێراق، چونکە عێراق دەبوت لە پێشەسازی نەوت بە کاری دەهێنم، داوای ئەو مێژوو، بە بریاری نەتەوێهە کۆتووکان بریاردارا ئەو مادانە هیچیکە نەدریت بە عێراق، چونکە لە شەردا بە کار دەهێنرا.

کۆمپانیا ئەرەبی و ئەلمانی هەن لە داوای ئەو مێژوو چەکیان داو بە عێراق، ئێمە وەک هۆلەندی ناتوانین محاسەبەیان بکەین، دەبێت وڵاتەکان خۆیان محاسەبەیان بکەن.

*** تەنھا ئەو کۆمپانیا نا، بەلگە ئەو ئەو چەکنارانە بە شەرداری ئۆپەراسیۆنەکانیان کرد، خۆت لە دادگا باسی گوندی تۆپخانەت کرد؟**

– یەکەم شت دەمەوێت ئەو بەلێم، ئەو کێشەیهکی ناوخواییه، دەبوو کورد خۆی ئەو بکات، لە بەر ئەوێهە حکومتە کوردییە ناوخواییهکە جیاوازی بپێکەوتووێ تێدا، ئێستا ئەو قەزاییه بورووزینێت کێشە دێنێتە پێشەوه، بەلام وەکو بپروای من ئەوێهە بە شەرداریکردوو لە ئەنقال دەبێت دادگایی بکریت، بەلام ئایا دەتوانین پاش 20 ساڵ ئێستا سزای ئەوانە بدەین؟

*** وەکو خۆت وتت لە دادگا**

ژینۆساید کۆن نابێت؟

– بە پێکەنینەوه، بەلێ وایه. *** ئەو خۆپێشاندانانە لە بەردەم هۆلی دادگا لە لایەن کوردەکانەوه دەکرا، پۆلی چی هەبوو لە سەر پرۆسەی دادگاییهکە؟**

– باوەڕ ناکەم کاریگەری لە دادوهر کردبێت، بۆ ئەوێهە بریاری دیکە بدات، وەلێ کاریگەری زۆری هەبوو لە سەر میدیای هۆلەندی، کاریگەری لە سەر وێنە کورد دانا، ناراستەوخو کاریگەری کردە سەر دادوهر بۆ ئەوێهە بریاری خۆی بدات.

*** کە داوکاری گشتی بوو، دەتوایست بێسەلمێت ئانرات هاوێشە کەرە لە پرۆسەی ژینۆسایدکردنی گەلی کورد، ئێستا تۆ پەرلەمانتاری، لە پارتێکی سیاسیدا کە خاوەند نەفۆزێکی گەورە ئابووری سیاسییە لەم وڵاتە**

گرنگە کە ناوی هۆلەندایه، ئامادەیت هەیه، ئێستا لە پەرلەماندا شەپێ بە بە فرمی ناسینی جینۆسایدی کورد بکەیت، واتا بە ژینۆساید ناسینی کورد بێتە ناو پەرلەمانەوه، چۆن پارتەکت ئێستا ئەو شەپێ بۆ ئەمرەکان دەکات، با بۆ کوردی بێ نۆست و بیکەسیشی بکات؟

– کورد لە ناو حکومەتی عێراقدا پێگەیهکی بەهێزی هەیه، گەورەترین بەلگەش ئەوێهە سەرۆک کۆماری عێراق کوردە "سەرۆک جەلال تالەبانی"، ئێمە پشتگیری کورد دەکەین لە پرۆسەی دیموکراتی ناوخوای خۆیان، پشتگیری ئەو بزوتنەوهیە دەکەین لە ئێران هەیه، هەرەها ئەوێهە لە کوردستانی سوریا هەیه، بەلام پشتگیری ئەو شیوازه ناکەین پەکەکە دەیکات لە تورکیا، ئێمە باوەڕمان وایه دەبێت بە شیوازیکی دیکە بێت تیکۆشان، وەلێ پشتگیری ئەو دەکەین کورد لە تورکیا ئۆتۆنۆمی هەبێت، وەک پارچەکانی دیکە، بەلام دەبێت بە شیوازیکی دیکە هەولێ بۆ بدەن.

ئەوێهە شتیکی گرنگە ئەوێهە، ئەو جێگەیهی کورد لە کوردستانی عێراق گرتووێهە، ئەبێت یەک و پدک بیسەلمێن بۆ جیهانی دەرەوه کە جارێکی دیکە شەپ ناکەنەوه و ئاسایش و ئارامی دەپارێزن، دەتوانن پێکەوه حکومتە دابمەزرێن و بەرپۆهێ بەرن، تاکو ئێمەش لە ئوروپا و ئەمریکا زیاتر پشتگیری کێشە کورد بکەین.

*** لە بیرت نەچێت پەکەکە لە تورکیا دەیهوێت چەک دابنێت، وەلێ حکومتی تورکیا لێی قەبول ناکات؟**

– باسی ئەوه ناکەم.

*** پێت وایه ئەنقال ژینۆسایدە؟**

– بەلێ من بە ژینۆسایدی دەژمێرم، لەسەر ئەو بنچینەیهش فرانس ئانرات سزا درا بە هاوێشەیکردن لە ژینۆساید، ئێمە داوای ئەوهمان کردوو، وەلێ کێشەکە هێشتا بریاری کۆتایی لەسەر نەدراوه، من بەشپۆهێ یاسایی بە ژینۆسایدی

دەبینم.

*** ئەگەر وایه، ئایا ئامادەیت هەیه نامەیک بۆ دادگای بالایی تاوانەکان لە عێراق بنووسیت، تیایدا داوا بکەیت ئەنقال بە ژینۆساید بناسرێت؟**

– ئەمە پەيوەندی بە کاتەوه هەیه، لە مانگی یۆنی بریاری کۆتایی لەسەر دۆزەکە دەدریت، ئێمە وەک وزارت بە ژینۆسایدی دەناسین، وەلێ لە مانگی یۆنی بریاری کۆتایی لەسەر دەدریت، کە وزارتێکی هۆلەندی – ئەوروپیی بریاری لەسەردا کە ژینۆسایدە، قەت باوەڕ ناکەم وڵاتێکی وەک عێراق بە ژینۆسایدی نەناسیت، ئەمە باشترین پشتگیری بۆ ئێوه.

*** ئەمە هەلوێستی پارتەکتە شتە؟**

– سروشتی ئەمە هەلوێستی پارتەکتە شتە (قەی قەی دی)، هەر پارتەکتەکی ئێمە بوو، داوایکرد ئەو گروپەکی ئەو جۆرە لیکۆلێنەوانە دەکات لەسەر ئەو هۆلەندیانە یارمەتی ئەو جۆرە دەوڵەتە دەدەن بۆ ئەوێهە پارەیان دەست بکەوێت، ژمارەیان لە 20 کەسەوه بکریت بە 30 کەس، واتا گروپەکە گەورە بکەنەوه.

*** ئایا لەو بڕوادا هەیت پۆتێک بێت لەم وڵاتە، ئەوێهە ژینۆساید کردنی کورد پەتیکاتەوه سزا بدریت؟**

– تاکید وایه، ئەگەر وزارتێ هۆلەندی ئەوێهە بە ژینۆساید ناسی، ئەمە مانای ئەوێهە نییه تەنھا لە هۆلەندە و دەبێت، بەلگە لەناو هەموو یەکێتی ئوروپا بە ژینۆساید دەژمێردریت.

*** بۆ ئەمرەن زۆرتان پێیه، کەچی هەر لە تورکیا، زیاتر لە 20 ملیۆن کورد لە مافی هاوولاتی بوون بێهەری،**

چیتان پێیه بۆ سەقامگیری ناشتی

لەو پارچەیهی کوردستان، هەرەها بۆ کۆتایی هێنان بە شەپ و ستمی نەتەوایەتی پەيامتان چیهی؟

– ئەمە پرسبارێکی زۆر سیاسییە، نامەوێت زۆر تیایدا قوول بێمەوه، لەبەر ئەوێهە شتی دیکە زۆر لە داوایه، ئێمە لەگەڵ ئەوهدا نین کورد لە تورکیا جیا بێتەوه، لەبەر ئەوێهە لە ساڵی 1990 سەربازەکان بریاری ئەوهیان داوه، ئێمە چارەسەری کێشە کورد لەوهدا دەبینینەوه، ناوچە کوردەکان بێتە ناوچەیهکی ئۆتۆنۆمی، نەک جیا بێتەوه، باوەڕمان وایه کێشە کورد لە تورکیا بەشپۆهێ دیموکراسی لە چوارچێوهی سنووری تورکیا چارەسەر بکریت، ئێستا کێشەیه باسی کوردستانی گەورە بکریت، بۆیه باشترە باس نەکریت.

*** ئەوان ئەمەق داوای ئۆتۆنۆمیش ناکەن، بەلگە تەنھا دەیانەوێت بە کوردی قسە بکەن و کولتوری خۆیان بپارێزن و جل و بەرگی نەتەوایەتی بپۆشن؟**

– کورد لە تورکیا جیا، کورد لە هەموو جێگەیهک هەیه لە ناو حکومەتی تورکیا، زۆر کورد هەیه نایانەوێت کورد لە تورکیا جیا بێتەوه، کورد لە هەموو دەزگایەکان هەن لە تورکیا.

*** ئەوانە وەک کورد بوونیان نییه لەو جێگایانە، بەلگە ناتوانن بە کوردی قسەش بکەن؟**

– من لەگەڵ ئەوهدام مافی کورد هەبێت لە تورکیا وەک پۆشینێ جل و بەرگ و زمان، وەلێ بە پوونی دەلێم لەگەڵ ئەوه نێم کورد جیا بێتەوه لە تورکیا، ئەگەر کورد جیا بێتەوه ئەوا دەبێت نەخشە

سێکە بکەن؟

– حکومتی هۆلەندی بەراستی ئاگای لەم کەسە نەبوو تا نەهاتە سەر تەلەفزیۆن، کە بینیم وتم ئەمە چیهی و دەلێت، یەکێک بووم لەوانە و وتم با دەستی پێبکەین

سیاسی ناوچەکە هەمووی

بگۆرێدریت، وەکو داوای جەنگی جیهانی دووهم.

*** بێنەوه سەر ئانرات، ئایا لە بەرواری 6-12 ئانرات لەسەر چ بنچینەیک گرا؟**

– لەبەر ئەوێهە تەلەفۆنەکی کۆنترۆل کرابوو و گوێمان لێی دەگرت، لە ژێر چاودێریدا بوو، زانیمان ئاگادارە لیکۆلێنەوهی لەسەر کراوه.

*** کێ ئەو لیکۆلێنەوهیهی کردبوو؟**

– ئێمە وەک وزارت، بە نیاز بوو هەلێت بۆ بۆسنه و مەنتگرتۆ، بۆیه یەکسەر گرا.

*** گرتنەکی پەيوەندی بە وزارتەوه هەبوو، یان بە سکالاکارانەوه؟**

– بەلێ لەو کاتە ئێمە خەریکی کێشەکە بووین، بە داویدا زۆر سکالای لیکرا، لە لایەن هاوولاتیانی عێراقی و ئێرانی، کوردی ئێران و کوردی عێراق، لە دانیشتوانی هەلەجە، سەردەشت، گۆپتەپە، فرجینی.

لەو کاتە گوێمان لێی بوو دەیهووست پابکات، ویستمان نەهێلین پابکات، وەک چۆن 13 ساڵ پایکرد و لە عێراق خۆی شاردهوه، بۆیه وای جیا بێتەوه، کورد لە هەموو لێمان کرد بیگرین، لەو کاتە دانداربوو.

*** باشە ئەگەر تەلەفزیۆن چاوپێکەوتنی لەگەڵدا نەکردبا، وریا نادهبوونەوه لیکۆلێنەوهی لەگەڵدا بکەن؟**

– حکومتی هۆلەندی بەراستی ئاگای لەم کەسە نەبوو تا نەهاتە سەر تەلەفزیۆن، کە بینیم وتم ئەمە چیهی و دەلێت، یەکێک بووم لەوانە و وتم با دەستی پێبکەین

